

УДК 371.134:796

Сивохоп Едуард Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра теорії та методики фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто особливості формування професійно-особистісних компетентностей фахівця фізичної культури. Нами визначено, що у структурі професійної компетентності викладача вищої школи, не залежно від професії, виділяються такі основні компоненти: мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача (насамперед, педагогічних і здібностей ученого, які зумовлюють наукову обдарованість); когнітивний (знання); афективний (позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки); конативний (уміння, навички, педагогічна техніка, поведінка).

Ключові слова: вузівська підготовка, фізична культура, компетентність, фізична підготовленість, педагогічна діяльність.

Вступ. Наявність об'єктивно існуючих і закономірних зв'язків між системою вищої освіти й системою підготовки фізкультурно-спортивних кадрів показує, що освіта, як система вищого порядку, впливає на систему підготовки фахівців фізичної культури та на окремі елементи цієї системи.

Сучасна реальність у сфері вищої освіти визначається зростанням вимог до особистості, що з максимальною повнотою виражає потенціал людини в контексті стратегії особистісного розвитку. Отже пріоритетом освітньої діяльності і надалі залишається усесторонній розвиток особистості. Завдання з розвитку особистості формують педагогічні концепції й парадигми, які визначають напрями сучасної освіти [2; 3; 4]. У зв'язку із цим набуває актуальності обґрунтування технологій особистісного розвитку за допомогою освітньої діяльності, що покликана активізувати істотні властивості особистості, обумовлені її внутрішньою сутністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники Р.Н.Макаров, І.І.Маріонда, В.А.Товт розглядають причини неоптимального функціонування галузі освіти, спрямованої на підготовку фахівців фізичної культури, у двох площинах. Перша – це низька організація вивчення фахових навчальних дисциплін у ВНЗ внаслідок низки причин. Однією з таких причин є низька забезпеченість спортивними спорудами, спортінвентарем, недостатньо високий рівень компетентності й наукової кваліфікації викладачів. Друга причина має більш загальний характер і знаходить вираз у тому, що в педагогіці до цього часу не знайдено справжньої суті фізичної підготовки, не достатньо сформульовано її соціальних цінностей в комплексній системі інтелектуального, морального й тілесно-фізичного розвитку людини.

Деякі вчені висловлюють думку про те, що існуюче протиріччя між соціокультурною й соматопсихічною складовою людини обумовлено посиленням акцентом при викладанні фахових дисциплін з фізичної підготовки на знання загального характеру (медико-біологічного, психологічного, педагогічного і соціологічного аспектів), без яких складно оцінити й зрозуміти справжню сутність фізичної підготовки.

Метою статті є дослідити особливості формування професійно-особистісних компетентностей фахівця фізичної культури. Завданнями даного дослідження є визначення і аналіз основних компонентів структури професійної компетентності фахівця фізичної культури. Відповідно до поставленої мети використовувалися такі методи дослідження: аналіз

нормативних документів, спеціальної літератури, періодичних видань.

Виклад основного матеріалу. Для сучасної системи освіти в галузі фізичної культури і спорту характерною ситуацією є те, що традиційна система складалася під впливом практичних потреб суспільства й вимог до повноцінної фізичної готовності людини до виконання професійних завдань.

До системи вищої освіти фізична підготовка входила як засіб розвитку фізичних якостей та формування рухових умінь і навичок. Така ситуація визначала межі досліджуваної проблематики, орієнтуючи цей процес в основному на технологічну сторону фізичної підготовки, виключаючи її духовно-ціннісний й інтелектуальний багатство. Ситуація ускладнювалася ще й тим, що рівень фізичної підготовленості, а головне – рівень сформованості фізичної культури особистості, в якій одним з провідних компонентів є ставлення до самостійних занять, не розглядалася як повноцінна складова формування професійної компетентності викладача вищої школи [5,6].

В спеціальній літературі зазначається: «*Професійна компетентність викладача вищої школи – інтегральна характеристика особистості, заснована на єдності мотиваційно-ціннісних, когнітивних (знання), афективних (здатність до емоційно-вольової регуляції та ін.), конативних (уміння, навички, поведінка) компонентів, а також професійно важливих якостей та здібностей, яка проявляється в рівнях засвоєння викладачем відповідних універсальних та професійних компетенцій [9, 10]*». Звідси стає зрозумілим, що у структурі професійної компетентності викладача вищої школи, не залежно від професії, виділяються такі основні компоненти: мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача (насамперед, педагогічних і здібностей ученого, які зумовлюють наукову обдарованість); когнітивний (знання); афективний (позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки); конативний (уміння, навички, педагогічна техніка, поведінка).

На сьогоднішній педагогічному процесі формування професійних компетентностей саме фахівців фізичної культури і спорту у вищому навчальному закладі недостатньо використовуються новітні методики проведення самостійних занять, а також технології проєктивного і цілеспрямованого саморозвитку, самопізнання, творчості, духовних потреб, які є імпульсом усякої діяльності. Також не повніс-

тю вивченою залишається роль самопізнання у професійно-фізичній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури. Без самопізнання та саморозвитку фахівцеві не може в повній мірі усвідомлювати, на які досягнення він здатний у власній фізичній підготовці і спорті. Він повинен володіти інформацією про фізичні можливості свого організму та способи розширення функціональних резервів організму.

Результати опитування випускників спеціалізованих навчальних вузів та відповідних факультетів свідчать, що на значну роль фізичної підготовки, як фактору їх професійної майстерності, вказали 64,5% респондентів. Низьку ефективність традиційної системи фізичної підготовки відмічають 79,5% випускників. Ці дані підтверджують актуальність проблеми фізичної підготовки майбутніх фахівців, як складової їх професійних компетентностей [11; 12].

У контексті досліджуваної проблеми актуальною є думка сучасних учених про те, що багатьох проблем дорослої людини можливо уникнути, якщо рівень освіти й, відповідно, культури відповідатиме гармонійному розвитку особистості. Взаємозв'язок і взаємопроникнення духовної, фізичної і моральної освіти, об'єднаних в єдине нерозривне ціле, означає врівноваженість усіх сил людини.

Сполучення трьох компонентів: духовного, соціального й фізичного, що в онтологічному плані можна представити як відповідні групи якостей людини, які у свою чергу формуються за рахунок освоєння й перетворення елементів культури, соціуму, природи.

Характеристики вище наведених компонентів традиційно представляються в ціннісно-нормативній і технологічній площині, які формуються в процесі освоєння й перетворення елементів культури, соціуму й природи, що з погляду сучасної системи освіти виступають її основними структурними компонентами - стратегіями розвитку (рис.1).

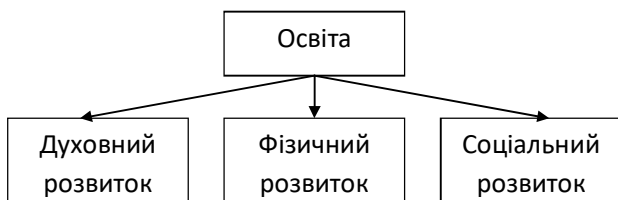

Рис. 1. Основні стратегії особистісного розвитку в системі освіти

Духовний розвиток особистості традиційно зорієнтований на формування трьох сфер: ціннісно-нормативної, когнітивної (раціональної) і діяльнісної (технологічної).

Найважливішою складовою духовного розвитку є ціннісно-нормативна сфера свідомості особистості. Можливість за допомогою освіти формувати цей компонент і є найбільш істотною її функцією. Освіта виступає в цьому випадку транслятором найбільш значущих й історично стійких норм і цінностей бут-

тя.

Когнітивна (раціональна) сфера передбачає формування не менш важливої складової людської духовності – раціональності як здатності за допомогою мислення відтворювати світ і перетворювати його на інтерсуб'єктивну площину пізнання. В основі цієї якості лежить категорія «інтелект». Саме інтелект є найважливішою ознакою людини, забезпечуючи поступальний хід цивілізації за рахунок процесів розвитку суспільства.

Діяльнісний (технологічний) компонент духовності включає сукупність технологій, обумовлених предметною галуззю фахівця, конкретною спеціальністю, професією.

Соціальний розвиток передбачає формування професійних умінь і навичок майбутнього фахівця, а також освоєння форм і способів успішної комунікації особистості як суб'єкта соціальних відносин. Провідним компонентом у соціальному розвитку особистості є соціально-рольовий, що визначає її становлення як суб'єкта соціальної комунікації. Один з її найвищих рівнів забезпечує транслювання й засвоєння соціально-нормативних способів і зразків діяльності й взаємодій, накопичених знань і цінностей, сконцентрованих у соціально-культурних інститутах і конкретних галузях духовно-практичної діяльності (наука, мистецтво, політика, релігія й ін.).

Фізичний розвиток, як одне з складових завдань освіти, передбачає високий рівень розвитку фізичної культури людини й суспільства, забезпечуючи тим самим більш ефективне протистояння несприятливим умовам зовнішнього середовища і труднощам, які пов'язані з змінами у суспільстві [7; 8].

Висновки. У процесі теоретичного дослідження встановлено, що у структурі професійної компетентності викладача вищої школи, не залежно від професії, виділяються такі основні компоненти: мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача (насамперед, педагогічних і здібностей ученого, які зумовлюють наукову обдарованість); когнітивний (знання); афективний (позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки); конативний (уміння, навички, педагогічна техніка, поведінка).

У контексті досліджуваної проблеми ми можемо зробити висновок про те, що багатьох проблем дорослої людини можливо уникнути, якщо рівень освіти й, відповідно, культури відповідатиме гармонійному розвитку особистості. Взаємозв'язок і взаємопроникнення духовної, фізичної і моральної освіти, об'єднаних в єдине нерозривне ціле, означає врівноваженість усіх сил людини.

Подальші наші дослідження будуть спрямовані в напрямку вивчення особливостей вузівської підготовки фахівця фізичної культури.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л.: Изд-во Лен. ун-та, 1968. – 339 с.
2. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.В.Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С.11-17
3. Бондаревская Е.В.Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания / Е.В.Бондаревская // Педагогика. – 2001. – № 1. – С.17-24
4. Борейко Н.Ю. Принцип гуманізації як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання / Н.Ю. Борейко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. – Вип. 1 (5). – Х.: НТУ «ХПІ», 2003. – С.246-253
5. Бородин Ю.А. Способы оптимизации учебного процесса по физической подготовке курсантов военно-учебных заведений / Ю.А.Бородин // Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць за ред. проф. С.С.Єрмакова. – 2002. – № 28. – С.40-47
6. Бородин Ю. Про деякі теоретичні передумови обґрунтування структури та змісту моделі фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів / Ю. Бородин // Молода спортивна наука України. – 2003. – Т. 2. – С.338-342

7. Головченко Г.Т. Формирование личности специалиста средствами физического воспитания: [учеб. пособ. для гуманит. спец. вузов] / Г.Т.Головченко, Т.В.Бондаренко. – Х. : ИВМО «ХК», 2001. – 156 с.
8. Розробка професіограм та виявлення професійно-важливих якостей для військових спеціальностей (професій, штатних посад): метод. рек. / Ю.В.Стасев, В.В.Белімов, М.В.Грушенко та ін.; за ред. Ю.В.Стасєва. – Х. : ХУПС, 2006. – 25 с.
9. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А.В.Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
10. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.В.Хуторской // Народное образование. – Ярославль. - 2003. № 2. – С.13-15
11. Товт В. Фізичне виховання студентів з урахуванням соціально-педагогічного навантаження / В.Товт, С.Олесюк, Е.Сивохоп // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С.74-76
12. Товт В.А. Фізичне виховання та активність як фактор адаптації молоді до вищої школи / В.А.Товт // Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2000. – № 3. – С.72-75

Сивохоп Єдуард

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра теорії і методики фізичного виховання
ГВУЗ «Ужгородський національний університет», г.Ужгород, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЛИЧНОСТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СПЕЦИАЛИСТА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье рассмотрены особенности формирования профессионально-личностных компетенций специалиста физической культуры. Нами определено, что в структуре профессиональной компетентности преподавателя высшей школы, независимо от профессии, выделяются следующие основные компоненты: мотивационно-ценностный; система профессионально важных качеств; система способностей преподавателя (прежде всего, педагогических и способностей ученого, которые обуславливают научную одаренность) когнитивный (знания) аффективное (положительное эмоционально-оценочное отношение к предмету и его важности в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов, способность к эмоционально-волевой регуляции поведения); конативный (умения, навыки, педагогическая техника, поведение).

Ключевые слова: вузовская подготовка, физическая культура, компетентность, физическая подготовленность, педагогическая деятельность.

Syvokhop Eduard

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Theory and Method of the Physical Training
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

FORMATION OF PROFESSIONAL AND PERSONAL COMPETENCE OF SPECIALISTS PHYSICAL EDUCATION

Modern society is characterized by rapid changes in all spheres of life, including education sphere as fundamental components of the formation of individual outlook. The development of education affect social integration processes, such as globalization, democratization, creating a unified information space. These changes occur so rapidly that led to the need to review and reform education at all levels, as the current system does not fully meet modern needs and require reorientation. General notions about the preparations of the future teachers of physical training & sport are under the author's consideration. Personal qualities necessary for future teachers are analyzed. The author underlines the necessity of using deep psychological & pedagogical means for reaching the purpose. Studying the structure of professional skills of physical training teachers was conducted by selecting the most informative criteria for their evaluation. In the article the features of formation of professional and personal competences specialist physical education. We determined that the structure of professional competence of the teacher of high school, regardless of profession, highlighted the following key components: motivational value; system professionally important qualities; system skills teacher (primarily educational and scientific abilities that determine academic talent); cognitive (knowledge); affective (emotional evaluation positive attitude toward the subject and its importance in the training of future professionals, the ability to emotional and volitional regulation of behavior); konatyyny (abilities, skills, educational technology, behavior).

Key words: university training, physical training, competence, physical fitness, educational activities.